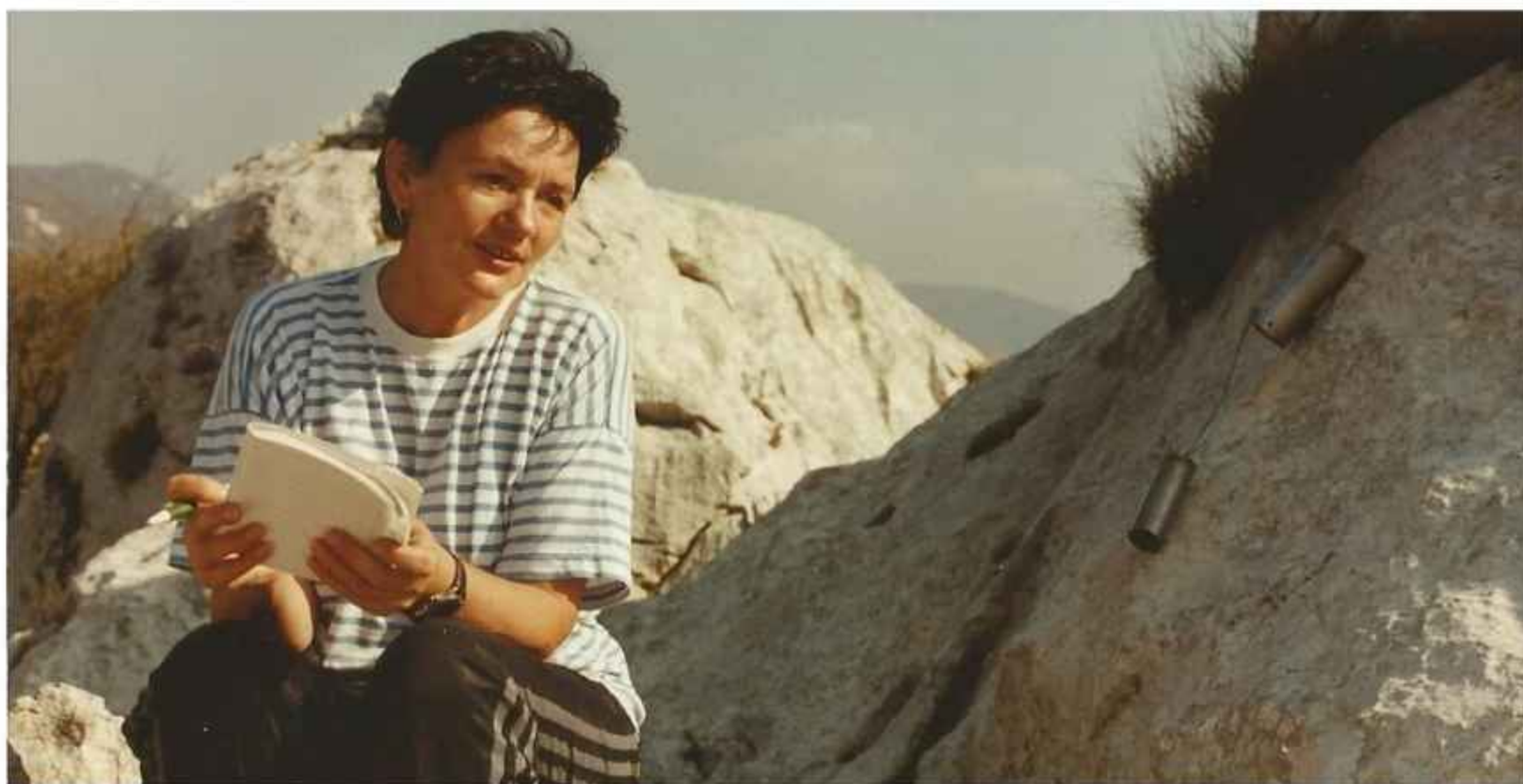

Home / Dosje / Aoj Liko, Voli Li Te Iko? (3.): Profesorica Ana Lemić I Njezina Enciklopedija Velebita

DOSJE, PREPORUKA / 22/10/2023

Aoj Liko, voli li te iko? (3.): Profesorica Ana Lemić i njezina enciklopedija Velebita

Dugogodišnja ravnateljica gimnazije i aktualna predsjednica gospićkog ogranka Matice Hrvatske u svojoj je knjizi 'Sela i stanovi na Velebitu – svjedočanstva života od nastanka do nestanka' opisala oko 500 danas napuštenih velebitskih sela, a za prikupljanje materijala trebalo je 15 godina hodanja po kamenjaru

Piše: Nives Matijević

Baške Oštarije, velebitsko selo na 924 metara nadmorske visine na pola puta između Gospića i Karlobaga razvučeno je na nekoliko kilometara. Prema nekim izvorima, početkom 18. stoljeća na Oštarijama se otvorila prva 'ostaria', gostionica za putnike, pa je selo tako dobilo ime, a bila je tu i poštanska postaja.

Po zadnjem je popisu iz 2021. godine na Oštarijama živjelo 28 stanovnika u 16 kućanstava, ali teško da ćete koga od njih sresti – mnogi od njih samo povremeno obišu svoje kuće. **Ana Lemić** (80), umirovljena profesorica fizike i dugogodišnja ravnateljica gimnazije u Gospiću, te predsjednica HPD 'Visočica' i predsjednica Ogranka Matice hrvatske Gospić danas je najpoznatija stanovnica Baških Oštarija.

Selidba na Velebit

Ana Lemić se krajem 2007. iz Gospića doselila na Oštarije, gdje su ona i suprug, prodavši kuću u Gospiću, sagradili drugu na Oštarijama. Kako su Baške Oštarije na razmeđu Srednjeg i Južnog Velebita, tako joj dio kućnih prozora gleda na južni Velebit, prema Tankoj i Debeloj kosi, Jelarju, Sladovačkom brdu..., a dio na Dabarske kukove, Badanj i Ljubičko brdo koji pripadaju srednjem Velebitu. Nažalost, njezin je suprug prije nekoliko godina iznenada preminuo, pa prof. Lemić danas ovdje živi sama. Prvi joj je susjed s desne udaljen oko četiri kilometra.

Prije nego što se preselila na Oštarije, Ana Lemić išla je u pohode Velebitu između 100 i 200 dana godišnje i po svakom vremenu – vjetru, kiši, snijegu, žegi... vrlo često sama. A tko god je ikad kročio na Velebit znade da to nije nimalo bezopasno. "Moj je pokojni suprug imao razumijevanja za moj hobi – živjeli smo od njegove plaće, a moja je išla na gorivo, filmove i fotografije – prije nego što su izmišljeni digitalni fotoaparati", kaže.

Odlazak u mirovinu 2009. godine za prof. Lemić bio je početak žive publicističke aktivnosti – nakon što je godinama prikupljala podatke o Velebitu i ličkoj kulturnoj i prirodnoj baštini uopće, stvorila jedinstvenu arhivu u kojoj je samo fotografija više od 70.000 – sada je imala vremena sve to što je godinama bilježila i fotografirala pretočiti u knjige. Do danas iza sebe ima niz izdanja – neka od njih su gotovo enciklopedijska i teško je vjerovati da ih je realizirala jedna osoba. Izdavanje dijela knjiga sama je i financirala, a koliko joj njezine umirovljeničke mogućnosti dopuštaju, čini to i dalje.

Prvi je njezin rad bio posvećen povijesti gospićke gimnazije – godine 2010. iz tiska je izišla 'Gimnazija Gospić, 1860.-2010.' povodom 150. obljetnice jedne od najstarijih gimnazija u Hrvatskoj. Kroz objavljena godišnja izvješća škole koja je odasvud prikupljala, podatke o bivšim

Bio je to, kaže, velik posao jer sacuvanimi dokumentima o gimnaziji od drugog svjetskog rata zapravo i nije bilo. Iz njezine knjige uočljivo je da su među profesorima gospičke gimnazije bili **Ferdo Šišić, Milovan Gavazzi, Julije Adamović i Milan Japunčić**. Od poznatih učenika tu su **Nikola Tesla, Vjenceslav Novak, Bude Budisavljević i Miroslav Kraljević**.

Enciklopedija naselja na Velebitu

Potom je 2013. godine prof. Lemić objavila prvo izdanje svog monumentalnog djela 'Sela i stanovi na Velebitu – svjedočanstva života od nastanka do nestanka', za koje je materijale prikupljala oko 15 godina lutajući po velebitskom ljutom kršu. U knjizi je opisala i fotografirala oko 500 danas mahom napuštenih i zaboravljenih velebitskih sela. Knjiga je vrlo brzo rasprodana, a gospički je Ogranak Matice hrvatske kao nakladnik za ovu knjigu nagrađen 'Zlatnom poveljom Matice hrvatske'.

"Mnogi znadu reći da je Velebit naša najopjevanija planina, ali na pitanje da nabroje nekoliko pjesama sve bi se svelo na 'Vilu Velebita', Nazorovu pjesmu o Velebitu i tu bi najčešće stali. Stoga sam zajedno s tadašnjim potpredsjednikom Matice hrvatske Stjepanom Sučićem 2014. godine priredila knjigu 'Velebit u hrvatskom pjesništvu'. Posao nije bio nimalo lak, jer je trebalo iščitati hrpe knjiga počevši od Zoranićevih 'Planina' tiskanih prije pola milenija, te gotovo sve novine i časopise, sva njihova godišta i sve brojeve da ne promakne koja pjesma u kojoj se spominje ta naša kulturna planina.

Pronašli smo oko 130 autora koji u svojim djelima spominju Velebit. Kako je Grad Gospić bio nakladnik knjige trebalo ju je dovršiti do Dana Grada 22. srpnja, pa se dogodilo da zbog žurbe neki autori nisu spomenuti. Sučić i ja kasnije smo priredili drugo prošireno izdanje, ali zbog nedostatka sredstava do danas nije objavljeno. Nismo odustali i vjerujem da će gospički Ogranak Matice hrvatske naći 'dobrog duha', koji bi pomogao da se otisnu pjesme o planini kojom se svi ponosimo", kaže prof. Lemić.

Potom je 2016. godine, zajedno s profesoricom hrvatskog jezika dr. **Jasminkom Brala-Mudrovčić** objavila knjigu 'Lika i velebitsko primorje u hrvatskoj književnosti', na kojoj je radila dvije godine. Poticaj joj je bila uvredljiva opaska jednog političara kako je 'Lika oduvijek bila zaostala i nepismena'. Revoltirana je iste večeri kad se vratila iz Zagreba sjela za kompjuter i ispisala naslov buduće knjige. I tako je krenulo...

U knjizi je sabrala djela oko 250 autora koji su pisali o ovim krajevima, od Bašćanske ploče iz 1100. godine do danas. Za ovu je knjigu gospički ogranak Matice kao nakladnik 2017. godine dobio Srebrnu povelju Matice hrvatske.

Početak 2023. godine izišlo je dugo pripremano dopunjeno izdanje 'Sela i stanovi na Velebitu – svjedočanstva života od nastanka do nestanka'. Prava je to enciklopedija Velebita na 848 stranica s više od 2.000 fotografija koje je većinom sama snimila, a nekoliko ih je djelo njezinih prijatelja, metereologa Ante Vukušića sa Zavižana i Marina Jančića, također zaljubljenika u Velebit.

"Kad sam 2013. dovršila prvo izdanje 'Sela i stanovi na Velebitu', znala sam da će morati ići i drugo prošireno izdanje, jer su u međuvremenu razminirana područja na koja ranije nisam mogla ići zbog mina, poput Tulovih greda. Usto, za neka sam sela naknadno saznala od potomaka bivših žitelja, pa su ti dijelovi Velebita izostali u prvoj knjizi.

Stoga sam hodala još nekoliko godina po Velebitu s tolikom voljom kao da me netko za to plaća, snimala i bilježila što vidim. Obišla sam još oko pedeset sela, tako da ih je u drugom izdanju knjige opisano oko 550. Za drugo sam izdanje dala uvodni dio prevesti na engleski jezik, a na kraju knjige napisala sam i dodatak 'Transhumantno stočarenje na Velebitu na primjeru dviju obitelji Jurjević iz Kruševa'. To je važno, jer je na najvećem dijelu Velebita bio zastupljen tzv. alpski način stočarenja', objašnjava. (Transhumantno stočarenje je oblik pokretnoga stočarenja kod kojega se radi bolje ispaše odlazi sa stokom na duže vrijeme izvan stalnoga mjesta stanovanja u udaljenije krajeve, Op. a)

Trenutno je u velikom poslu oko završetka opsežne monografije 'Sakralna baština na Velebitu i Gospičko-senjske biskupiji'. Tu je na oko tisuću stranica sabrala podatke o katoličkim i pravoslavnim crkvama i kapelicama na spomenutom području.

"Golem je to posao i napor jer je trebalo obići sve katoličke crkve, kapele i kapelice u biskupiji, a tu spadaju Slunjski, Ogulinski, Otočki, Gospički, Udbinski i Senjski dekanat. Ali, kako se Velebit protegnuo do velike okuke na rijeci Zrmanji, dio sakralnih objekata s tog dijela Velebita je u

Kao predsjednica gospićkog Ogranka Matice Hrvatske radi na organizaciji predavanja, izložbi i drugih projekata Matice. Pripremila je za tisak i kronologiju Matice Hrvatske Gospić. "Počeci djelovanja Matice u Gospiću sežu u 1842. godinu, dakle godinu osnutka Matice u Zagrebu. Članovi Matice bili su brojni poznati i ugledni Ličani – profesori i učitelji, liječnici, odvjetnici, trgovci, obrtnici, zemljoposjednici...", napominje naša sugovornica.

Djetinjstvo u Kaniži

"Rođena sam 1943. u Kaniži, selu starijem od grada Gospića, a danas prigradskom naselju. S praga rodne kuće uvijek sam mogla vidjeti Velebit – Visočicu. Moj djed **Mate Brkljačić**, a kasnije i moj otac **Jandre Brkljačić** radili su kao službenici kod poznatog gospićkog odvjetnika i javnog bilježnika Ivana Gojtana (1869.-1939.), istaknutog gospićkog planinara, koji je izgradio više skloništa na Velebitu i poznati planinarski dom na Visočici, 'Gojtanov dom'. (Gojtan je bio osnivač i predsjednik planinarskog društva Visočica iz Gospić, starješina Hrvatskog sokola u Gospiću, te svestrani kulturni djelatnik, op. a.). Tako se u našoj kući oduvijek pričalo o Velebitu, o planinarenju, o Gojtanu.... Odmalena sam gledala Velebit koji je izgledao nedokučiv i razmišljala o tome kakvi su to bili ljudi koji su tamo odlazili. Imali smo veliku biblioteku, jer je moj otac od 1933. bio član Matice hrvatske i kupovao je sva njezina izdanja, pa bi se moglo reći da je Matica hrvatska u našoj kući prisutna već 90 godina. Velik je dio te biblioteke stradao u Drugom svjetskom ratu, ali je glavnina Matičinih izdanja sačuvana, kao i časopisi 'Hrvatska revija' i 'Hrvatsko kolo' iz kojih sam naučila prva slova. Moj je otac svirao u gospićkoj Sokolskoj glazbi, te gradskoj i vatrogasnoj glazbi, pa mi je i to pomoglo u naobrazbi.

Rado se sjećam djetinjstva, a naše je djetinjstvo u Kaniži bilo baš lijepo. Ako se u poratnim godinama i živjelo oskudnije, moja dvojica braće i ja toga nismo bili svjesni. Igrali smo se svi zajedno, ali smo morali pomagati i roditeljima u poslu. Izmišljali smo igre, oponašali likove iz dječjih knjiga 'Priče iz davnine' i 'Junaci Pavlove ulice'. Za vrijeme ljetnih praznika išli smo na vjeronauk. U to je vrijeme u nastavcima izlazila Zagorkina 'Grička vještica'. Kupovali smo dio po dio na kiosku i putem do škole, a to je tri kilometra, prijateljica bi naglas čitala, a mi ostali smo slušali. Tako smo pomalo svi istovremeno 'pročitali' cijeli roman.

Foto: Moderna vremena

Ispod kuće teče Novčica i tamo se ljeti išlo na kupanje. Svaka je kuća imala svoj putić do kupališta zvanog Ban, po obitelji koja je živjela na drugoj obali, u Žabici. Mi bi onda s kaniške obale preplivali na žabičku stranu. Plivati sam naučila u Karlobagu, jer je jedne godine bio organizirano trodnevno ljetovanje za djecu. Gospić mog djetinjstva pamtim kao lijep gradić. U centru mi je bila osnovna škola (danas Privredna banka), do nje zgrada suda gdje mi je otac radio kao službenik, a ispred suda mali trg zvan 'Paraden plac.' Pored crkve bila je slastičarnica.

Kad smo poodrasli glavna je razonoda bila kino. Za ljetnih praznika s prijateljicama sam išla u šetnju na korzo koji smo popularno zvali 'od kina do benzina', jer se protezao od zgrade kina do benzinske crpke koja je nekad bila preko puta Škole učenika u privredi (današnja zgrada Odjela za nastavničke studije Zadarskog fakulteta). Grad je svake večeri bio pun šetača svih dobi. U tadašnjem domu Partizan i Vatrogasnom domu bili su plesovi, ali roditelji su mi bili strogi, pa nisam često išla", prisjeća se profesorica Lemić.

Samouka tehnička crtačica

"Nisam odmah nakon gimnazije upisala fakultet jer to nismo mogli financirati. U pošti su tražili tehničkog crtača, pa sam se javila i – dobila posao, iako sam u tome bila samouka. Ostala sam samo mjesec dana, jer je moje crteže slučajno vidio ing. **Butković**, tehnički direktor 'Elektre' i ponudio mi mnogo veću plaću da prijeđem tamo. I tako sam sad crtala nacрте dalekovoda.

Kad sam zaradila nešto novca upisala sam matematiku i fiziku na Pedagoškoj akademiji u Gospiću. Kao apsolvent imala sam najveći broj položenih ispita i najveći prosjek ocjena, pa sam ostala raditi na Akademiji kao voditelj vježbi iz fizike. Nakon dvije godine djelatnost Akademije svela se na razrednu nastavu, a gimnaziji je trebao predavač fizike, pa sam prešla na gimnaziju. U međuvremenu sam u Rijeci diplomirala fiziku i matematiku. Mogla sam birati gdje ću raditi, jer ni tada nije bilo dovoljno profesora fizike, ali nisam htjela otići iz Gospića. Na gimnaziji sam radila do umirovljenja 2009. godine, a zadnjih 13 godina kao ravnateljica.

moji lički učenici budu zaknuti u nastavi u odnosu na učenike iz većih gradova i onih gdje se nije ratovalo. I uspjela sam se snaći.

Tada su povremeno televizijske emisije 'Kolo sreće' **Laze Goluže** bile donatorske. Uspjela sam doći u kontakt s njim i uvjeriti ga da jedna takva donatorska emisija bude posvećena opremanju naše gimnazije. Naši su učenici u toj emisiji bili publika, a od tog novca opremili smo kabinete fizike i kemije i nabavili opremu za još neke predmete", kaže naša sugovornica.

Šverc šahovskih satova

"Još uvijek je mnogo toga od nedostajalo, osobito geografske karte kontinenta, atlasi, globusi... pa sam iskoristila poznanstva. Nakon malo uvjeravanja direktor jedne riječke tvrtke, porijeklom Gospićanin, poslao nam je pun kombi karata i globusa koje smo mu rekli da trebamo. Onda je došla na red sportska oprema – bilo je lako djeci koju zanima nogomet kupiti lopte, ali neki su učenici željeli igrati šah, a nismo imali šahovske satove. Nije ih se u poratno doba moglo kupiti u Hrvatskoj, pa sam organizirala da se preko Mađarske četiri garniture dopreme iz tvornice Insa u Novom Sadu. Kasnije smo naše satove posuđivali gospićkom šahovskom klubu.

detalj iz knjige 'Sela i stanovi na Velebitu'

U školi sam osnovala planinarsku grupu u sklopu slobodnih aktivnosti i vodila učenike na izlete. Obišli smo mnoge velebitske vrhove, ali i Kozjak, Mosor, Kamešnicu, Marin vijenac iznad Metkovića, Risnjak, Učku, Sljeme, Papuk, Bjelolasicu... Danas su neki moji bivši učenici iz te školske planinarske grupe pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja (HGSS).

Inače, sama sam počela planinariti 1980.-tih u HPD Visočica, nakon što mi je sin porastao. Planinarske staze uglavnom ne vode kroz sela, nego idu do domova ili do vrhova. Tako sam vrlo rano počela skretati sa staza, da vidim što ima lijevo i desno i tako naišla na ta napuštena velebitska sela. Počela sam sve fotografirati – kuće, prozore, vrata, šterne za vodu, iskopane lokve, uporabne predmete i alate ako ih je bilo... i voditi bilješke.

Nisam u početku planirala knjigu, ali zanimala su me ta sela. Ti su ljudi živjeli tamo bez puta, bez struje... Nitko za njih nije ni znao, niti se za njih brinuo. Jedino što bi od svake države dobili bili su pozivi na regrutaciju i plaćanje poreza. Materijala je o tim selima bilo je sve više, arhiva je rasla, svako selo dobilo je svoj folder u mom kompjuteru. Onda sam odlučila da ću obići sva sela na Velebitu, a ona se uglavnom nalaze s primorske strane, pa sam nabavila karte i krenula. Trebalo mi je 15 godina... Na kraju je trebalo smisliti i kako koncipirati knjigu – pa sam u općem dijelu opisala način života stanovništva od doseljenja na Velebit, a on je s primorske strane naseljen još od doba Liburna i Japoda. Našla sam i keramiku iz tog doba pored jedne nepristupačne glavice iznad mora, a obišla sam sve glavice s primorske strane.

Mukotrpan život zaboravljenih Podgoraca

Nakon izгона Turaka Velebit su naselili Bunjevci – opisala sam njihov način života i stil gradnje nastambi redom od klesanog kamena, tipove prozora i vrata, vrste krovova – a bilo ih je od šindre, crijepa, kamenih ploča... Na Velebitu često naiđete na neko zaravnano polje uz koje su se stisnule kućice okružene ljutim kamenjarom. Kakva je to idilična slika! Često sam tako stajala i gledala te kuće koje krajoliku daju čar, toplinu, dušu... Taj je čovjek Podgorac nepogrešivo znao gdje praviti kuću, kako je okrenuti... A te kuće su bile tako dobro uklopljene u okoliš da su ga zapravo oplemenile.

Kad sam riješila kuće, onda sam proučila kako su se opskrbljivali vodom, jer je Velebit uglavnom bezvodan. Samouki su majstori kopali šterne, izrađivali kamenice za hvatanje vode i napajanje blaga, kopali lokve i bunare ondje gdje je bilo podzemnih voda...

Škole su u tim selima bile rijetke, a crkve su bile male, skromne i jednostavne kapele gdje bi se okupljali ljeti. Samo je nekoliko sela imalo vlastita groblja, a drugdje bi pokojnike spuštali do crkve i groblja noseći ih na ramenima četvorica ili čak šestorica ljudi. Na tom putu mogli su se samo na jednom mjestu zaustaviti i spustili pokojnika na tlo da se odmire, a na tom je mjestu nastajalo mirilo – počivalo duše..."

Mirilo je mjera (mira) pokojnika označena uzglavnim i podnožnim kamenom, popločenjima između njih, te simbolima u urezanom reljefu uzglavnog kamena. Mirila su izrađivana od 17. do 20. stoljeća. Vjerovalo se da na ovim velebitskim pogrebnim spomen obilježjima ostaje duša

(objavljeno: 21.10.2023.)

Fotografije su iz albuma Ane Lemić

*Zainteresirani za knjige profesorice Lemić mogu je kontaktirati na e-mail: ana.lemic2@gmail.com

Novinarski projekt „Aoj Liko, voli li te iko?“ realiziran je uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije (AEM) iz programa poticanja novinarske izvrsnosti
